

ZINĀTNES DZĪVES HRONIKA

Novembris

2. novembrī Latvijas Zinātņu akadēmijas (LZA) ārzemju loceklim Norbertam Angermānim — 80.

3. novembrī LZA goda doktoram Leo Dribinam — 85.

Latvijas Universitātes (LU) Mazajā aulā notika valsts pētījumu programmas “Tautsaimniecības transformācija, gudra izaugsme, pārvaldība un tiesiskais ietvars valsts un sabiedrības ilgtspējīgai attīstībai — jaunas pieejas ilgtspējīgas zināšanu sabiedrības veidošanai EKOSOC-LV” forums “Gudra izaugsme. Izaicinājumi un risinājumi”.

Latvijas Zinātņu akadēmijas prezidents Ojārs Spārītis, nolasot Ministru prezidenta Māra Kučinska apsveikuma vārdus forumam, puda pārliecību, ka šī valsts pētījumu programma un pētījumu rezultāti sniegs “realitātes sapratni” par valsts tautsaimniecībā notiekošajiem procesiem un tādējādi, atšķirībā no daudzskaitlīgajām resoru izstrādātajām stratēģijām, kas paliek uz papīra, sniegs ticamu un pamatotu “ceļa karti” politikas veidotājiem.

4. novembrī LZA tika parakstīts sadarbības līgums starp Ķīnas Sociālo Zinātņu akadēmiju (KŠZA) un LZA, kas vērtējams kā nozīmīgs solis turpmāku auglīgu diskusiju rosināšanai jau par konkrētām sadarbības formām un veidiem. Līgumu parakstīja Ķīnas Sociālo Zinātņu akadēmijas prezidents Vangs Veiguangs (*Wang Weiguang*) un Latvijas Zinātņu akadēmijas prezidents O. Spārītis. Paredzamās sadarbības jomas un aktivitātes ietver kopīgu akadēmisko konferenču, simpoziju un konsultāciju organizēšanu, zinātnieku un ekspertu savstarpējo apmaiņu, kopīgu pētniecisku

projektu veicināšanu un zinātnisko darbu publicēšanu, kā arī Ķīnas un Latvijas sadarbības projekta sagatavošanu un īstenošanu t.s. *The Belt and Road* iniciatīvas ietvaros.

LZA īstējamajam loceklim, izcilajam fiziķim, bijušajam LU rektoram Jurim Zaķim — 80.

8. novembrī LZA Senāta sēdē LZA akadēmiķa kandidāts LU Fizikas un matemātikas fakultātes profesors Uldis Rogulis sniedza zinātnisko ziņojumu “Optiski detektējamo magnētisko rezonansu spektroskopija kristālos, stiklos un stikla keramikās”. Pēc tam notika LZA jauno locekļu kandidatūru apspriešana un izstrādāti ieteikumi Pilnsapulcei šajā jautājumā. Par Latvijas zinātnieku starptautisko sadarbību un *ICSU* statusu ziņoja LZA ārlietu sekretārs Tālavš Jundzis. Senāts piešķīra Atzinības rakstu LZA goda loceklim Zigmundam Skujiņam par izcilu devumu latviešu literatūrā un kultūrvēsturē.

9. novembrī notika LZA FTZN un HSNZ kopsēde “Mašintulkošanas problēmas un risinājumi”. Ar referātu “Matemātiskā, kvantitatīvā un datorlingvistika Latvijā no 20. gs. 60. līdz 90. gadiem” uzstājās LZA goda doktore *Dr.philol.* Sarma Kļaviņa. Pēc viņas vēsturiskā stāstījuma stafeti pārņēma jaunie zinātnieki *Dr.sc.comp.* Inguna Skadiņa, *Dr.sc.comp.* Normunds Grūzītis, *Dr.sc.comp.* Raivis Skadiņš un *Dr.sc.comp.* Andrejs Vasiļjevs ar kopējo referātu “Latviešu valoda digitālajā laikmetā — no pētījumiem līdz lietojumiem”.

13. novembrī LZA goda doktoram Indulim Ķēniņam — 85.

15. novembrī Jelgavā norisinājās forums “Viedā ekonomika: zinātne, tehnoloģijas un inovācijas”, ko organizēja Latvijas Zinātņu

akadēmija, valsts pētījumu programma (VPP) "EKOSOC-LV", Latvijas Pašvaldību savienība, Jelgavas pilsētas dome, Jelgavas novada dome un Latvijas Lauksaimniecības universitāte (LLU). Forumā mērķis bija analizēt Zemgales reģiona ekonomiskās izaugsmes gaitu un problēmas, veicināt uzņēmējdarbības un inovāciju attīstību, aktivizēt Zemgales reģiona resursus un partnerību uzņēmēju, pašvaldību, augstskolu un zinātnes institūciju starpā. Forumā piedalījās un uzrunu sacīja LR Ministru prezidents M. Kučinskis.

16. novembrī Latvijas Zinātņu akadēmijā tika godināti 2016. gada Cicerona balvu laureāti. Starptautiskā kategorijā Cicerona Goda nosaukums piešķirts Pasaules Brīvo latviešu apvienībai par latviskās identitātes un Latvijas neatkarības idejas uzturēšanu starptautiskā līmenī. Tāpat šai kategorijā Cicerona Goda nosaukumu saņēma režisors Kirils Serebrenņikovs par meistarību kultūras komunikācijā un ietekmi Latvijas mākslā.

Nacionālā kategorijā Cicerona balvu ieguva režisors Jānis Streičs par nezūdošu ieguldījumu kinomākslā Latvijā un pasaulē, bet lokālā kategorijā — Daugavpils Universitātes (DU) rektors Arvīds Barševskis par sasniegumiem pētniecībā bioloģijā un Daugavpils zinātniskā prestiža būtisku celšanu.

Mērfija tituls tika Latvijas politiķiem par hronisku nespēju atrisināt KNAB pārvaldības pretrunas.

17.–18. novembrī Latvijas Zinātņu akadēmijas prezidents O. Spāriņis pārstāvēja LZA Eiropas Savienības zinātņu akadēmiju konsultatīvās padomes (EASAC) rudens sanāksmē, kuru Londonā rīkoja Anglijas Karaliskā biedrība.

18. novembrī Rīgas domes telpās notika Rīgas pilsētas "Gada rīdzinieks" balvu pasniegšanas ceremonija. Rīgas domes un LZA balvu zinātnē saņēma LZA akadēmiķis *Dr.habil.phys.* Agris Gailītis par fundamentā-

liem pētījumiem magnetohidrodinamikā un Rīgas atpazīstamības veicināšanu pasaulē.

20. novembrī LZA korespondētājloceklim matemātikim Feliksam Sadirbajevam — 65.

23. novembrī Briselē Eiropas Komisijas (EK) organizētās konferences "*Spreading Excellence and Crossing the Innovation Divide*" laikā EK Pētniecības un inovācijas ģenerāldirektors *Robert-Jan Smits*, piedaloties EK Pētniecības, inovācijas un zinātnes komisāram *Carlos Moedas*, oficiāli paziņoja konkursa "WIDESPREAD 1-2014: Teaming" 2. fāzes projektu desmit uzvarētājus, tai skaitā Latvijas Universitātes (LU) Cietvielu fizikas institūta (CFI) iesniegto projektu "Viedo materiālu pētījumu un tehnoloģiju pārnese centrs — CAMART2". LU CFI ir vienīgais zinātniskais institūts Baltijas jūras reģiona valstīs, kurš ieguvis EK atbalstu "*Spreading Excellence and Widening Participation*" *Horizon 2020* programmas ietvaros.

24. novembrī notika LZA Rudens pilnšapulce, kas tradicionāli bija veltīta LZA Lielās medaļas laureātu godināšanai. Šogad Lielā medaļa tika pasniegta akadēmiķim T. Jundzim par pētījumiem Latvijas neatkarības atjaunošanas vēsturē un profesoram *Dr.habil.med.* Romanam Lācim par nozīmīgu ieguldījumu sirds ķirurģijas attīstībā Latvijā. *Laudatio* T. Jundzim sacīja akadēmiķis Jānis Stradiņš (sk. "Zinātnes Vēstnesis" 2016. g. 5. dec.), *Laudatio* R. Lācim video versijā sacīja akadēmiķis Andrejs Ērglis (sk. LZA mājaslapā). T. Jundzis nolasīja akadēmisko lekciju "Nepārtrauktības (turpinātības) doktrīna Latvijas neatkarības atgūšanā 1986–1991", savukārt R. Lācis sniedza emocionālu akadēmisko lekciju "Kas ir sirds" (sk. "Zinātnes Vēstnesis" 2016. g. 5. dec.).

Notika jaunu LZA locekļu vēlēšanas. Tika ievēlēti īstenie locekļi: Ina Druvieta (valodniecība), Donāts Erts (fizika), Aleksejs Kuzmins (fizika), Remigijs Počs (ekonomika),

Uldis Rogulis (fizika), Inna Šteinbuka (ekonomika) un Pēteris Trapencieris (ķīmija).

Par Latvijas Zinātņu akadēmijas korespondētājlocekļiem tika ievēlēti: Ivars Austers (psiholoģija), Uģis Cābulis (mežzinātne), Ēriks Jēkabsons (vēsture), Sandra Muižniece-Brasava (lauksaimniecības zinātne), Aiva Plotniece (ķīmija), Gita Rēvalde (fizika) un Andris Zeltiņš (bioloģija). Tika ievēlēti četri ārzemju locekļi: Zenons Dabkevičius (lauksaimniecības zinātne, Lietuva), Vladimirs Gevorgjans (ķīmija, ASV), Viktors Aļģirds Sniečkus (ķīmija, Kanāda) un Jānis Vārna (mehānika, Zviedrija). Latvijas Zinātņu akadēmija papildinājās ar diviem jauniem goda locekļiem — komponistu Mārtiņu Braunu un muzikologu Arnoldu Laimoni Klotiņu.

29. novembrī Latvijas Zinātņu akadēmijā viesojās Taiepejas misijas Latvijas Republikā vadītājs Čungs-Jungs Kengs (*Chung-Yung Keng*). Viesi pieņēma LZA prezidents O. Spārītis un LZA ārējo sakaru organizators Kristaps Broks. Viesošanās laikā pārrunāta līdzšinējā sadarbība un apspriestas nozares, kurās varētu uzsākt sadarbību tuvākajā nākotnē.

Decembris

2. decembrī notika LZA Fizikas un tehnisko zinātņu nodaļas un Pasaules Enerģijas padomes Latvijas Nacionālās komitejas (PEP LNK) paplašinātā sēde, veltīta LZA prezidenta (2008–2012) Jura Ekmaņa piemiņai un 75 gadu jubilejai.

6. decembrī LZA īstenajam loceklim Viktoram Hausmanim — 85.

LZA goda doktoram, LR Sabiedrisko palpojumu regulēšanas komisijas vadītājam Valdim Lokenbaham — 65.

9. decembrī noslēgts sadarbības līgums starp Latvijas Zinātņu akadēmiju un Biznesa,

mākslas un tehnoloģiju augstskolu RISEBA. Līgumu parakstīja augstskolas RISEBA rektore Irina Senņikova un Latvijas Zinātņu akadēmijas prezidents O. Spārītis.

Līgums paredz sadarbību zinātniski pētnieciskos virzienos, ko īsteno RISEBA — sociālās zinātnēs, audiovizuālās mediju mākslas un komunikācijas zinātnēs, arhitektūras zinātnē, arī kopējo starpdisciplināro zinātniski pētniecisko projektu īstenošanā, kā arī cita veida sadarbību, piemēram, kopējos studentu pētniecisko aktivitāti veicinošos pasākumos un organizējot akademiķu vieslekcijas un seminārus RISEBA studentiem. Līgums paredz arī veicināt akademiķu dalību RISEBA doktorantu promocijas darbu vadīšanā.

13. decembrī LZA īstenajam loceklim, izcilajam fiziķim Ruvinam Ferberam — 70.

LZA ārzemju loceklim, izcilajam fiziķim Hermanim Branoveram — 85.

Briselē piecu Eiropas zinātņu akadēmiju apvienību (*ALLEA, FEAM, EASAC, Academia Europaea* un *Euro-CASE*) un Eiropas Komisijas Pētniecības un inovāciju ģenerāldirektora *Dr. Robert-Jan Smits* tikšanās noslēgumā tika paziņots par SAPEA (*Scientific Advice to Policy by European Academies*) projekta uzsākšanu. Ar šo ES programmas *Horizon 2020* finansēto projektu, ko plānots īstenot četru gadu laikā, tiks iedarbināts vienotais Eiropas zinātnisko konsultāciju mehānisms jeb SAM (*European Scientific Advice Mechanism*), kur savu ieguldījumu neatkarīgas, starpdisciplināras un pierādījumos balstītas zinātniskās ekspertīzes veidā Eiropas Komisijai sniegs dažādu zinātnes nozaru pārstāvji no vairāk nekā 100 Eiropas Zinātņu akadēmijām, tostarp arī no Latvijas Zinātņu akadēmijas kā *ALLEA* un *EASAC* apvienību dalībnieces.

15. decembrī tika apbalvoti Latvijas Zinātņu akadēmijas un a/s "Latvenergo" rīkotā

ikgadējā konkursa Gada balva laureāti un a/s “Latvenergo” studiju noslēguma darbu konkursa uzvarētāji.

A/s “Latvenergo” sadarbībā ar LZA pasniedz Gada balvu par zinātniskajiem sasniegumiem, lai motivētu Latvijas zinātniekus veikt pētījumus, īpaši lietišķos pētījumus enerģētikas attīstības un inovāciju vides veicināšanai.

Galveno, profesora A. Vītola vārdā nosaukto Gada balvu par izcilu mūža ieguldījumu Latvijas enerģētikā 2015. g. saņēma *Dr.sc.ing.* Jānis Rozenkrone. Gada balvu par nozīmīgu devumu enerģētikā saņēma *Dr.sc.ing.* Rolands Arājs, kas kopš 1955. g. ir bijis inženieris, vadītājs un direktors dažādos ar enerģētiku saistītos uzņēmumos, un *Dr.sc.ing.* Aigars Laizāns — LLU Tehniskās fakultātes, Enerģētikas institūta profesors. Balvas par panākumiem enerģētikā saņēma arī pieci jaunie zinātnieki: *Dr.phys.* Dmitrijs Bočarovs, *Dr.sc.ing.* Nauris Jankovskis, *Dr.sc.ing.* Jevgeņijs Kozadajevs, *Dr.sc.ing.* Uģis Sirmelis un *Dr.sc.ing.* Laila Zemīte.

16. decembrī notika Latvijas Universitātes (LU) Latvijas vēstures institūta un LU Akadēmiskās bibliotēkas organizēts pasākums “Latvijas vēstures institūtam 80”. Pasākuma ietvaros notika zinātniskie lasījumi, kuros aplūkota institūta vēsture, zinātniskās darbības virzieni, uzdevumi un nākotnes ieceres. Tika atklāta LU Latvijas vēstures institūta zinātniskajai darbībai veltīta izstāde.

19. decembrī Latvijas Zinātņu akadēmijā svinīgā pirmssvētku noskaņā diplomus saņē-

ma jaunievēlētie Akadēmijas locekļi. Rudens pilnsapulcē notikušajās vēlēšanās par tādiem kļuva septiņi īstenie locekļi, divi goda locekļi, četri ārzemju locekļi un septiņi korespondētājocekļi.

Latvijas Organiskās sintēzes institūtā notika Ķīmijas, bioloģijas un medicīnas zinātņu nodaļas sēde, kurā noklausījās LZA jaunievēlēta ārzemju locekļa, profesora Vladimira Gevorgjana (Ilinoisas Universitāte Čikāgā, ASV) akadēmiskā lekcija “*Development of Novel Synthetic Methodologies*”.

20. decembrī LZA goda loceklim Jurim Rubenim — 55.

21. decembrī Latvijas Zinātņu akadēmijas Humanitāro un sociālo zinātņu nodaļa rīkoja ekspertu konsiliju “Eiropas civilizācijas krīzes cēloņi un iespējamie risinājumi izejai no krīzes”.

Konsilijā piedalīties bija aicināti Eiropas Parlamenta deputāti no Latvijas, ES Pārstāvniecības Latvijā, Latvijas Saeimas komisiju, LR dažādu ministriju — Ārlietu, Izglītības un zinātnes, Kultūras, Ekonomikas, Labklājības — pārstāvji un neatkarīgi eksperti.

Konsilija mērķis ir, izmantojot ekspertu pieredzi un teorētiskajos pētījumos iegūtās zināšanas un atziņas, saprast Eiropas civilizācijas krīzes cēloņus, to turpmāko norisi un risinājumus nevēlamo seku ierobežošanai.

25. decembrī LZA goda loceklim Zigmundam Skujiņam — 90.